

27 Afstemming (6-2) Dansen van woorden 'Aangeklede zielen', ook in gedichten

In gesprek met Brechtje Kessener, Jos Kessels, Angela Merkel, dansers en dichters

07032023¹

Het is hard zwijgen, een gedicht:
grafsteen die luistert naar wat erin is gegrift.
Letters die luisteren totdat ze vol regen staan.
(Herman de Coninck, 'Ars poetica', *De gedichten*, 1998; 2000, 433)

Ze loopt langs een Utrechts riviertje. Aan de overkant, verderop, na de brug, wachten koffie en appeltaart. Lopen kan ze. De kilometers maken haar niet uit, het tempo evenmin. Diezelfde kracht kenmerkt haar intellect. Ze maakt heldere analyses in probleemomgevingen en heeft gevoel voor mensen die daarin bezig zijn met organiseren van processen. Activiteiten van adviseren tot boeken redigeren en schrijven hebben haar ontwikkeld tot een bekend gezicht. Velen luisteren graag naar haar of laten zich verrassen door haar vragen. Met liefde en met evenveel zorgvuldigheid heeft ze de stap gezet naar een zelfstandig bestaan buiten het gezin van man en volwassen dochters. Waar ze nu is wilde ze zijn, met energie om zich verder te ontwikkelen, in verbinding kan zijn. Ook met het nog onbekende.

Es muß das Herz bei jedem Lebensrufe
Bereit zum Abschied sein und Neubeginne.
Um sich in Tapferkeit und ohne Trauern
In andere, neue Bindungen zu geben.
Und jedem Anfang wohnt ein Zauber inne,
Der uns beschützt und der uns hilft, zu leben.
(Hermann Hesse, 'Stufen' (1941), in *Stufen. Ausgewählte Gedichte*, TB Insel, 2011)

Ze is gaan doen wat ze eerder niet genoeg deed: dansen. In een vrijruimte waarin dansers niet met elkaar praten en enkel op de muziek bewegen op het ritme dat hun lichaam oppikt. In deze context en in deze manier van dansend bewegen ontdekt ze de overgave waartoe ze in staat is. Om in haar lijf te zijn zonder dat ze daar in haar hoofd een afweging over maakt of een beslissing over neemt. Onder het dansen is alles in klank, in toon en tussentoon gebed en tot de laatste noot in melodieën geweven. Mensen dansen op dat klankentapijt, reiken naar een tonenhemel. Iedere danser kan een toon oppakken en mee verder gaan. Overal gonzen en zweven tonen, je hoeft ze maar te pakken en er bewegingen van te weven, de piepkleine, de kleine, de grote. En soms de onverdraaglijke, vreselijke klanken die niet te doen zijn en die desondanks ervaren worden, in beweging zetten en gedanst worden².

'Discolichten zwieren aan, de schriële belichting () maakt plaats voor epileptisch primair kleurgeweld. De dj draait new wave uit de jaren tachtig. 'Dream Baby Dream'. Sommige bezoekers beginnen te dansen met wild slingerende armen. () De discolichten worden penseelstreken, impressionistische klodders'.
(Gijs Wilbrink, *De beesten*, 2022, 42, 43)

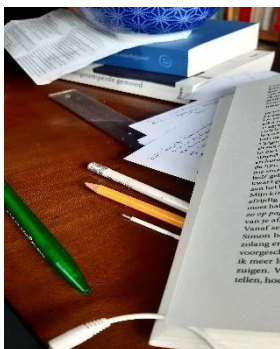
¹ regte061@planet.nl; www.watknietbegrijp.nl

² Volksdans, stijldans, line dance, tango, Marokkaanse dans (in *Le kaftan bleu*), tarantella, danse macabre, ballet, vrije dans, koorddans. Van woorden- naar klankentapijt: zie Båns, *Slapen doen we later*, 2020, 236

De muziek kan van alles zijn, net als de partner iedereen kan zijn. Alleen woordeloos geef je iemand te kennen dat je wel samen wilt dansen. Ze is verwonderd en verrukt over hoe je met een oogopslag, een kleine handbeweging of het nadoen van een beweging van de ander elkaar kan uitnodigen tot een dans. En over hoe dansen een bewegend ontdekken is, van elkaar en van wat de ander je doet.

Ze waardeert een danspartner juist om de bereikte afstemming door middel van haast niet voelbare aanrakingen. Een vinger die op haar arm een beetje druk uitoefent en dan alweer weg is, een hand in haar rug waarvan ze zich afvraagt of ze die wel heeft gevoeld. Zijn blik die een gedeelde beweging versterkt. De afwisseling van de ene en de andere hand maakt dat ze zich steeds meer laat meevoeren en kan overgeven. Ze beweegt niet meer, ze wordt bewogen. De beider bewegingen worden hun beweging. Haar lichaam weet het en vindt in de overgave de harmonie met iemand die verschilt. Waarvan ze niet weet wat die ervaart, want ze spreken elkaar ook na de dans niet. Maar ze kijkt er wel naar uit om de volgende keer weer zo samen te kunnen dansen. Met die ander die deel uitmaakt van de dansende zelfreflexiviteit door er bijna niet te zijn, die iets blijkt aan te voelen dat haar lichaam, dat zij nodig heeft. Wat leert ze zo steeds beter toe te laten? Misschien leert ze haar eigen kleuren zien waarmee je non verbaal kunt communiceren. Kleuren die je 'ziet' als je anderen toestaat om die kleuren voor en met jou te ontdekken in het 'bewogen worden'. Die kleuren vertellen je dat je méér kunt dan trachten je te bewegen in de nacht 'die zwart is naar behoren of wit van onwetendheid', dat je de gave hebt dag en nacht kleur te geven³.

Dansen is een vluchtige kunst⁴. Dansen bevrijdt het expressieve lichaam uit stereotiep geworden posities, bevrijdt het gezicht van maskers, verwijdt uitdossingen die je wel hebt aangetrokken maar die je niet meer staan. Het hele lichaam moet dansen, tot en met de laatste spier moet alles expressief, welsprekend zijn. Ook om stil te kunnen staan, zolang als nodig, om de natuurlijke bron van de beweging te vinden. Dat kan je plexus solaris (Duncan) of het ritme van je ademhaling (Graham) zijn. Je ontwerpt je eigen dansvocabulaire door met beide blote voeten op de aarde te staan. Je drukt in de beweging de meest elementaire fysieke ervaring in het menselijk leven uit. Het lichaam spiegelt emoties en gedachten, de dans is een beweging tussen conformisme en rebellie, het zoeken en tonen van het kleuren pallet van je 'aangeklede ziel' (Pessoa). Hoe beweegt die ziel (in) een gedicht?

() Voor mij was het gedicht
Nooit anders dan een uit gebrek onthullen
Van wat mij 't gierige leven derven deed
(J.C. Bloem, 'De ledige', *Verzamelde gedichten*, 1986, 207)

Dansen en dichten is je bewegen langs onbekende lijnen naar andere eindpunten: de fysieke en de talige. Vormgeven van een 'lijken op' (mimesis) op een volstrekt eigen wijze waarin je 'verschilt'. In dansen en dichten onthult iemand een zelf in 'een-zaamheid' en overstijgt die. Ze zijn uitdrukking van alles waartoe een 'eerste persoon' in staat is. Zoals de dans beweging samenvoegt spreekt het gedicht van mens tot mens. En het is niet zo gek dat dichters wandelaars zijn, daarin naar woorden bewegen.

³ Ontleend aan 'Ik heb nooit' (Gerrit Kouwenaar, in *Komrij's Nederlandse poëzie II*, 2004, 1243)

⁴ Boorstin, *De scheppende mens*, 1993, hoofdstuk IX, 52, De vluchtige kunst van de dans, 574-589

Dichter zijn, dicht bij anderen zijn in taal, danser zijn, een samen zijn in beweging. Wat nog schimmig is wordt concreet, er ontstaat verbinding tussen het ongrijpbare, bovennatuurlijke en het alledaagse, tastbare en ervaarbare⁵. Dans en gedicht zijn groots zonder opdringerig te zijn. Schrikken de ziel niet op of af maar vullen die met wat die aan materiaal nodig heeft om krachtig te zijn en te blijven.

Is het in dichten en dansen niet 'gelijk': het bewegen naar een poort, met of zonder naam?

Het is een minzaam neigen,
een zwijgend tegenoverstaan;
het is een ritmies handenreiken,
een golvend overslaan.
Het is een luchtig glijden,
een spel van gaan en vorengaen,
een teder druk en vrolijk zijn.
Het is een groeten en weer zweven,
Is licht en schaduw zijn,
het is een kinderlik gebaren
en lieflijk traplen bij Gods poort.

(Paul Verbruggen, 'Mystiek' (in *Komrij's Nederlandse poëzie I*, 2004, 827)

⁵ Dansen *als*, dichten *met* sterke symbolen: het paradijs, vruchten en de oogst, de zon, zwanen, water, (onmetelijk, onbekend of ontbrekend (dorst)), havens en schepen, aarde, land (vruchtbaar), rotsen (hard) en bergen (hoog, eeuwig aanwezig). Overigens zijn er opvallend weinig Nederlandse gedichten over dansen (in *Komrij's Nederlandse poëzie I* en II). Maar Willem Wilminks 'De dansles' (in II, 1487) is een naslag waard.